

Cronica de camin de fèr

Rose Blin-Mioch

2012

A Adelina Yzac

Aviá escrich « Un tren per tu tota sola » e ara davant son jardin passavan de trens de las aubetas a la negra nuòch.

Davant lo jardin lo camin de fèr senhorejava. Dessus passavan pas lis, los TGV, los TER, los inter-ciutats, caliá s'arrestar de charar per los escotar lor tarabast, benlèu comptar los vasons. Los pièges èran los trens de merça. Los trens de merça èran alarà sonque de trens pesucs, de gasolina o de blat, a mai d'automobilas en viatge, nòvas cap endacòm mai, tornaràn dins lo futur cap'aquí. Se sap pas quand agacham los trens lo que passa dedins. Se sap pas, escriu pas lo tren sas memorias, auriá de que contar.

Un còp èra un tren de matin, un Tren Exprès Regionau de L-R. Fasiá freg, magistrau bufava. La votz universalá, la meteissa a Peitieu, a Sèta e a Brèst, feminina per un còp l'universalitat, anonciava que seriá tardièr. Pasmens ièu, los nomenavi los Trens Lèu Lèu, per de que sarran las ciutats, las pichòtas de la grandassa ont demòra tot, levat nosautres. Un momenton e l'afichatge lo mòstra pas pus. Aquí serà l'òbra de la masca, la masca del cai numero un. La coneissetz pas, ven a boca de nuòch espaurugar al dròlle que trabalha dins lo Pòst de desviament amb Relais de retnas Informaticas, PRCI en francés, de la estacion : es solet la nuòch. Benlèu engoliguèt lo tren flame nòu amb sos cròcs per penjar las bicicletas. Benlèu i aviá já de viajaires, de que dormisson drets sul cai, sens saupre onte son de matin, o de joves brancats a lors auzidors de musica que l'an pas vista venir plan planet a la masca de las garas. Sèm acostumats a sas farcejadas. Quand engolís un tren, mèt de temps per lo digerir e de còps quand sentís qu'es a demorar dejus son estomac, lo raca. Un còp los a pas renduts als viatjaires. Saupèrem pas jamai lo que passèt amb eles, an desapareguts. Aquò me carra pas, que m'en vau al trabalh e qu'es pas d'ora. Vaquí, balin- balant, un tren dels vielhs, que se sarra e s'arresta mas sul cai numero dos. Sèm a corrir que la votz aviá pas

prevista aquela escasença. Cal pujar quatre gras per montar dins lo tren, las biciletas montan dins lo corredor, es un ancian de Linhas grandas. Vaquí sèm partits !

Dins la serada lo tren a mai d'una orada d'alongui... L'esperam. Aqueste còp es pas l'afar de la masca. Del costat de Miramas an raubat de cables long del camin ferrat. Los trens podían pas passar. Es arribat abans lo Lèu-Lèu, lo TGV « en provenance de Paris gare de Lyon. » Voliam i montar dedins. Que non, nos diguèt l'emplegat, que lo Lèu-Lèu es a Balhargues. L'esperarem. Aquest s'arresta de pertot : Vilenòva o Vic Miraval, se planta lo tren per una pauseta. Sus la via ven una planta de flors rojas.

Un còp èra un tren de miegjorn. De còps que i a lo preni lo tren lo miegjorn. Un còp lo temps s'arrestèt entre doas garas. I aviá una femna un jorn que m'asetavi cara a ela. Cresiái qu'aviá un nenet sus ela. L'èra pas un nenet, èra un enfant de seis o uòch ans, magrinèl amb un morranchon fin e peçat que balandrava, parlava pas e podiá pas se tenir de pé. Sa maire lo portava en bandolièra e l'amanhagava per lo faire esperar. Ela se metèt a cantar e cantèt, la gent tota dins lo vagon se calèron. Sabi pas dins quina lenga cantèt cap a Montpelhièr, lo vagon tot èra presonnièr de sa votz. Anavan a l'ospitalu per lo sonhar. L'enfant èra pesuc, que sa maire lo portava. La votz èra de pluma qu'amb l'auceu prenguèt la volada e lo tren tamben.

Dins una vinha a Vic, a man de la mar del camin de fèrre, i a un ors de pelucha. Dels bels. Bolega pas, fa de setmanadas qu'i demora totjorn. Sembla pas que lo temps aguesse de presa sus el. Veirem.

Costat paisatge, sèm dins la prima, la bruma es a se desfilfargar sus l'estang . Las nivoladas venon de Sèta a molon, que o tapan tot fins a Vic. D'una man lo soleu e lo ceu blau, de l'autra lo gris, lo moffe dels nivols. Aquò arriba aprèp las flors dels ametlièrs.

Un còp èra un tren de serada. La serada es lo retorn : sul cai de la gara anciana mas nomenada de fresc Montpelhièr San Roch ; i a pas digus tanben. Dins los sosterranhs de joves vestits per SNCF colan los viatjaires que devon pas prener lo TGV, qu'an pas la bilheta per aquò. Son pas los abonats del trabalh e del tren L-L, los d'Ideia TGV. Mas aquestes tanben, de còps, poscan èsser còlats.

Cal crompar la bilhata.

De còps, aquò's una vertadièra proesa. Testimoni : sonque dos portissons doberts. Son las 6 de la serada e lo tren passa a 6 e mièja. Ai sonque una bilheta de papièr, ai pas d'euros en peças, pas de carta de banca per jostirar d'argent. La coa dabans los dos portissons es pas de creire. Parton pas totes amb mon tren de 6 e mièja, mas espèran. An de paciència per aquò. Encara.

Son fôrça, cap los dos cents. Pòdi pas esperar e me cal pas desesperar. Còssi far? Anar a la maquina que m'a dich lo jovent amb lo bombet roge. Mas cal d'escaumas de peis per l'automat. E ièu n'ai pas brica. M'en vau crompar un pan per faire de moneda. Que non vòl pas me ne donar, que l'a fach la tantossada tota que me ditz. Manca pas qu'aquò, qu'ara ai aquest pan sul braç. Tubi pas, lo jornal l'ai legit de matin, demandi al tabac de moneda. Ela tanpauc pòt pas o vòl pas me'n donar. Son 6 oras e vint. Lo tren es a dintrar en gara. Enfin una jova me balha de moneda e pòdi anar querre la bilheta famosa. Tornarai a Sèta, sens mancar lo tren de 6 e mièja e amb la bilheta, qualquas peças d'Euros. Torni al tren, lo meu. I aurà pas brica de mond. S'arresta dins cada gara. Es un Lèu-Lèu que pren son temps. N'a de temps, que m'an dich que sos oraris èran indicatius.

Dé còps que i a, lo cai sembla un filme : arriba lo tren amb sos sièis vagon. Sabèm pas se es void o confle. Agacham, i a un fum de gents sul cai, sabèm pas se dintrarem totes, que sobretot la votz ponchuda anoncia : « ce train prend gratuitement les vélos », prendre a gratis las bicicletas, aquò es agradiu, mas nosautres anem dintrar? Sembla que i aguesse tant de mond que dins cada vagon caldrà se metre coma las sardas, o coma se metián la gent dels vilatges per anar amb l'« intérêt local », cap a Montpelhièr, aprèp çò que disiám la darrièra guerra. Ma sòrre, qu'aviá uòch ans i passèt per la fenestra. E parli pas del tren de Palavas l'estiu! Aquò's d'istòrias vertadieras de TER, comprenetz Tren Express Reginau, a mai que sea pas encara revirat en occitan, qu'aquò devriá pas tardar, que sèm fôrça a comprene sonque la lenga d'aquí, e qu'es terrible d'èsser totjorn a se demandar de qué dison. Benlèu qu'es a causa de ma grand. La de mon paire, que cantava òg lo camin de fèr e la vapor es una salope, es una salope, et voilà tout » Jà al segle darrièr e al millenari darrièr, fasetz mefi parli del segle abans lo segle XX, praquò an segur arrestat los trens d'interest locau. Mas aquò es pas mon istòria. Mas l'an reviratjà, lo TER e sos oraris en angles, qu'an rason perdé qué n'i a fôrça tanben d'angleses dins los TER e qu'es malaisit, eus parlant anglés e nosautres occitan d'anar de Montpelhièr cap à Marseilhan, ont se sap, i a de campatges ont sonque los anglèses i son benvenguts.

Tornam al Tren, TER.

Ara aqueste dijus soi a anar a l'estacion de Montpelhièr que lo tren va partir sens ièu, bon astre, es tardièr de 10 minutas, corri per lo prener, es lo tren de 17 oras 52 cap a Narbonna. I a de gent d'en partot sus lo cai. Dintra en gara lo TER, a sonque dos vagon. S'esquichan per pujar de tot biais, ièu demori sul cai, soi pas soleta aital. Los dos vagon parton amb de gent quichats coma dins una semal, dins la planeta que la vinha fa de vin coma los chins an de nièras. Passa doas o trèz minutas aprèp la partença del tren e la votz de la gara, votz ponchuda d'aeropòrt fa « lo tren en provenença d'Avinhon e a

destinacion de Narbona es a partir. Mèfi a la barradura de las portas. »(Me soi enganada de lenga, es en francés segur !) Nos agacham trentalhant.

Vaquí que lo tren de 18 oras 16 venent de Marsilha e anant cap a Cerbèr dintra en gara, la votz nos crida que cal sonque montar dins las très veituras en cap del tren.

Sèm montats. Avèm capitat de trovar de plaças per nos assetar. I a de gent de pè dins los passatges. I a d'angleses que dins lor país tre la maire Thatcher, lo tren es piège qu'aquí, semblant pas embestiats de viajar de pé.

Diluns de març, lo tren de uòch oras de la vesprada sortís de la gara de Montpelhièr e sulpic s'atuda la lum . I a pas gaire de mond. Sonque una joventa e ièu, dins aquest canton del tren Lèu- Lèu. Es vielh amb dos vagon. La joventa se serra de ièu per pas tornar l'esquina a la porta del corredor. Parlam dins lo negre de la nuòch, trabalha dins las asseguranças, a pas d'oras (per dintrar a l'ostal). Caminam coma aquò cap a Sèta. Los contrarotlaires se son pas aperceguets de la pana. Mas sul cai de Sèta dison que tornèt petar la lum, qu'avian tornada alucar a Nimes. Me dirà una viatjaira que torna de Narbona, rescontrada lo dimecrès aprèp, que i a pas aguda de lum fins a Narbona terminus del tren.

Un còp èra un tren de passa- confinha. O lo tren de passa confinha ! Ne somi : lo tren « Trans Europe Express », lo « Trans Sibérien », « le Talgo », lo tren de nuòch cap a Roma... sens doblidar los trens d'Asia, lo tren que monta d'Hanoi cap a la Porta de China, lo tren de las planastelas nautas d'America del sur ont se cultiva los cafeièrs... Legiguèri « La Prose du Transsibérien » de Blaise Cendrars :

[En ce temps-là, j'étais en mon adolescence
J'avais à peine seize ans et je ne me souvenais déjà plus de mon
enfance
J'étais à 16.000 lieues du lieu de ma naissance]

Dins aquel temps èri encara dins mon enfança mas èri a boca de mon adolescència, los trens marchavan al carbon e las beluguetas volaban de la locomotiva cap a las fenestras dels vagon, ont èriam dins de compartiments. Lo viatge èra longàs, anaviam luenh, mai que luenh en Norvègia. Calia cambiar de tren, calia prener de bateus, dormir, passar las confinhas ont los doanièrs disián cadun dins sa lenga : « Papièrs, avetz quicom de declarar ? » Passaviám una Zòna qu'èra declarada sens appartenencia, puèi d'autres doanièrs repapian « Papièrs, avetz quicom de declarar ? » Aquò prenía de temps. Praquè lo darrièr tren de prener, èrajà a Oslo quand nosautras arribèron al confin de Norvègia. Nostras bilhetas avían accabada lor validitat. Erem tretze drollas

amb pas gès d'argent. Avèm decidit d'aver rason e de montar dins lo tren de tria qu'anava cap a Oslo ont nos esperavan a cada tren dempuèi 24 oras. Dins lo compartiment una femna jova dintrava de París dins son país. Li contèrem nostra istòria. Erem cansadas, mai las que venían de la costa mediterranenca : fasiá tres joradas de tren. De bruch, un contrarotlaire, de qué far? « Je m'en occupe, faites semblant de dormir » diguèt la femna, qu'èra una artista. Dintrèt lo contrarotlaire, contrarotlèt la bilheta de la norvègiana, ausiguèrem una charadissa, sortiguèt, se passèt un momenton e la femna diguèt : « C'est arrangé! » Coma aquò lo viatge s'accabèt en grand merce!

Un còp èra un tren de mar. Mon tren de mar existís benlèu totjorn, mas pas ont èra abans, es de dire de Montpelhièr a Palavas. Es dins las Landas, l'encontreri ailà, fa de temps. Abans nos faguèt veire la mar, la mar a Palavas, qu'èra sonque a detz kms. Pasmens s'arrestava quatre còps : La Cereireda, Lattes, Primièras Cabanas, segondas cabanas puèi terminus broa esquèrra, tot a costat de la plaja d'arena fina e sas ondas blavas. Era un tren de mar e de jovença... Un tren immortalisat per Dubout. Lo temps èra pas lo temps d'uèi, passava pas tant cochós!

Un còp èra un tren de posta. Fa pas dètz ans, benlèu fa mai d'aquò, lo darrièr vagon del tren èra rossèl, sonque la color fasiá que l'aviá escrich dessus « La Poste ». Dos o tres pòstiers acompanhavan las letras a mai que las avián triadas e mesas dins de sacas . De sacas postalas. Sul cai se podíá lor donar de letras que demoravan fòra saca, que venían prener a la pòrta del vagon dins la gara de destinacion. Las tamponavan d'una marca especiala : Fora saca amb lo numero del tren 4236 Bordèu-Livorna. Lo sonaban B-L. Ara lo corier viatja per la rota, mas es totjorn amb la SNCF.

Un còp èra la cauma dels conductors de tren. Me remembri de 68, quand los portissons de las bilhetas plegaron botica coma un jòc de dominò, un darièr l'autre, e que los trens anèron fins a la gara de la vila ont demorava lo menaire. Era lo mes de mai... Subran me torna en mementa un momenton especial.

Lo quitram de contunh s'accaba d'un còp. Parièra a una dentèla negra dins lo teissut lis de la sisa, aquesta leugiera penda, es sola la femna per l'agachar, seguir sas corbas coma una garlanda que jonh lo cofratge de beton a man drecha cap al cai n°1 amb lo d'esquera cap al cai n°3.

Sos uelhs se pausan sus aquela zebadura que còpa l'unicitat, pariera a una rosèla al mieg d'un camp de blat.

Sos uelhs la cercan tre lo darrièr gra de l'escalèra que la sortís del sosterranh que la mena al cai.

Aquest cai es entre doas venas de vias. Las unas son per los trens que s'arresten en gara, las autras per los vagons d'autos sense matriculas ; de lenha ressada ; de petròli pas refinat ; de metanòl ; de produches quimics ; d'acid ; de fedas ; de cabals ; de toristas alemanes ; d'anglese ; de roumieus... que corrisson dins lo bruch saquejat de lor passatge aviat.

Aquest cai porta aquel' asclada coma laatedrala de Barcelona las cretas de balas.

Una negra linhada se muda darrièr los ralhs de la gara de merça. Los cascos e los mosquetons escandilhan. S'alanda e, subran, copa las parallèlas de las vias. Torna s'esperlongant, mas longanha que las farandolas de la finala del baleti, son dessenh es malsegur, mas sembla voler agafar dins sa dansa la massa inerta d'un tren de blat en formacion. Lo baleti s'arrestant bandit d'autres menaires dins l'espectacle. Son eles dabans de la massa immobila. D'autres qu'an cargat de vestits son a adobar la vedeta, jonhon embarrassats vagon a vagon. Un una esquilada fa. Bolegan pas, s'alunhan pas de la loca que caufa. le lusenta linhada se sarrèt de la loco e rebufant los qu'an pas de vestit, ni negre, ni de tres peças, en defòra del tablèu.

Magistrau bufa magistral.

Lo freg trauca, se vei lo camin de fèr.

La cisampa, lama de cotel, s'es levada.

Dessus lo cai n°2, dins la gara dels viatjaires, los treballadors s'aplantant tot estròs.

Lo quitram ten pas amb lo freg. Estirassan una carga darriera jos lor rotlèu compressor. Lo teissut del quitram oncha lo beton amb d'ondadas finas e pichotetas.

Puslèu, un quinzenat de fredor, fara una cruzada amb un banh de quitram novèl, lo d'aprèp la nèu.

Los dançaires sense vestit, dintran en scèna. Magistrau escafa lors caras e lors mans, dubrisson a paladas la via als trens quasi silenciós que mascaran la blancòr del mantel de nèu.

La vida es assuavida, molarrosa, torrada.

Los trens rotlan.

Puslèu, un quinzenat de fredor, serà sola per agachar aquesta leugiera penda, per seguir sas corbas coma una negra dentèla dins lo teissut lis del quitram. Era la cauma de novembre 1986 cap al 15 de Genièr 1987.

Un còp èra un tren de nuòch. Es la nuòch vos diguèri... Tornan de trens ancians... Mas abans... A passat lo temps. Lo tren Lèu-lèu de 20 H 17. Es pas un lèu-lèu normal es un... cossi los sonavan ? « Grandes Lignes » o puslèu « Corail ». Cal montar dins lo vagon, dedins es pas coralh mas verd e gris. La gent se semenan dins lo vagon. Sem entre dos temps.

Es la nuòch mas la jornada s'accaba per los travalhadors e las femnas que son vendeiras dins de comercis de detalh o d' obradors. Son solets un per doble sèti. D'aquí vesi pas lors caras, sonque los uòlhs e lors fronts. De còps an los uòlhs baissats e vesi sonque la clòsca. N'i a un qu'es capplumat e li vesi las plumas de cada costat. Se diriá lo capitani Had òc... Fan pas res. An pas de MP3 sus l'aurilha. A despart del matin. Son cansats. La lassièra de la vida, benlèu. Per dé qué trabalhar tan tardièr ? Son solets, levat très al mitan. La grand, la maire joventa, e la felena pichoneta. An de biaissas de tota mena e una maleta pichoneta. Se pòt pensar que venon de la querre a l'espital. Que sembla mai granda que son còs. Elas tanpauc fan pas de bruch.

Lo tren resquilha sus son camin de fèr. Dubrís la negre nuòch e lo silenci al pasatge.

Davali a mon estacion, la vigila amb son can, sòla nos acuelhis.

Defora fa fred. Es l'ivèrn.

Lo tren d'un còp èra, la nuòch d'ièr per o dire. Lo tren de nuòch per la capitala. Lo Beziès- Paris. Que pauc a pauc a rosigat lo temps abans de se veire rosigat pels TGV o plus lèu per la rentabilitat. Avia de vagon de liechòtas. En segonda sièis per compartiment. Calia reservar. Montavan òmes e femnas, joves e vielhs. Montavan es lo mot per lo mai naut. Se un mentre los autres viatjaires roncava, calia far pel melhor per dormir. De còps èra la votz de l'arrest en gara que vos desrevelhava. Era pas enregistrada, mas umana del luòc, puslèu del emplegat del camin de fèr que trabalhava aquela nuòch, podia èsser del miejorn al nord. Quand passava detz oras pel camin de nord a sud o de sud a nord, lo matin l tren se cambiava en tren comun. Calia apiejar las liechòtas contra la paret del compartiment e avian doas banquetas de quatre plaças amb al dessus un miralh grand, que se vesia se aguèssem plan dormit, e amb aquò de fòtos dels endreches los mai agradius de França. Entre cada vagon subre la plataforma ont i a encara los comuns, i avia una carta del país , una telaranha que son còr èra Paris, mas que son teisson era plan ric e diversifiat. Ara n'i a sonque que los TGV...

Quand avian devalat de la liechòta de naut, que nos èrem embralhats coma posquessem, e amai passats una man sus la cara dins lo lavabò, ont fasián coa, èran al ròdol de París... Se vesia Fontainebleau ... Esperavian la Torre Eiffel...

Vagon per vagon, los trens passèron sus lo camin ferrat amb cadun un conte per nosautres demorats dempuèi lo matin dins lo jardin.

Avia escrich « Un tren per tu tota sola » e ara dabans son jardin passavan de trens de las aubetas a la negra nuòch. © Rose BLIN-MIOCH 2012